

условия и предоставляет возможности для этого. Непрерывное образование помогает педагогу поддерживать и повышать свой профессиональный уровень, овладевать различными компетенциями на протяжении всей педагогической деятельности.

Список литературы:

1. Бим-Бад Б.М. Педагогический энциклопедический словарь. – М., 2002.
2. Захарова Е.А. Требования к профессиональному развитию педагогов в условиях последипломного образования // Молодой ученый. – 2011. – №3. Т.2.
3. Концепция развития непрерывного образования взрослых в Российской Федерации на период до 2025 года. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_167897
4. Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан. Астана, 2012.
5. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы, <http://online.zakon.kz>.
6. Закон Республики Казахстан «Об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 04.07.2013 г.), <http://online.zakon.kz>.
7. Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан. Астана, 2005.
8. Корягина О. В., Педагогика. – Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2011.

ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІ ДАМЫМАҒАН БАЛАЛАРДА ДИАЛОГТІК СӨЙЛЕУДІ ДАМУ

Нурова Асемгуль Кожихановна,
пед.ғыл. магистрі, арнайы білім беру кафедрасының аға оқытушы,
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ.
Сейдахметова Лаура Женисовна,
5В010500 «Дефектология» мамандығының 4 курс студенті

Аннотация

Өзектілігі Қазіргі уақытта жалпы сөйлеу қабілеті дамымаған балалардың диалогтық сөйлеу мәселесі өзекті болып табылады. Өз ойларын нақты жеткізе білу, диалогқа кіру және қарым-қатынас жасау баланың жеке басын дамыту, оның әлеуетін іске асыру үшін үлкен маңызға ие. Бұл жұмыста жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балаларда диалогтік сөйлеудің даму ерекшеліктерінің теориялық аспектісі қарастырылады. Мақалада диалогтік сөйлеудің анықтамасы, диалогтық дағдылар топтары анықталған, жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балаларда диалогтік сөйлеудің даму ерекшеліктері көрсетілген.

Мақсаты: жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балаларда ойын арқылы диалогтік сөйлеуді дамыту.

Түйінді сөздер: диалогтік сөйлеу, диалогтық дағдылар, сөйлеудің жалпы дамымауы.

Аннотация

Актуальность. В настоящее время проблема диалогической речи детей с общим недоразвитием речи является актуальной. Умение четко выражать свои мысли, вступать в диалог и общаться имеет большое значение для развития личности ребенка, реализации его потенциала. В работе рассматривается теоретический аспект особенностей развития диалогической речи у детей старшего дошкольного возраста с ОНР. В статье дано определение диалогической речи, выделены группы диалогических умений, представлены особенности развития диалогической речи у детей старшего дошкольного возраста с ОНР.

Цель: развитие диалогической речи у детей дошкольного возраста с ОНР посредством игры.

Ключевые слова: диалогическая речь, диалогические умения, общее недоразвитие речи.

Abstract

Relevance Currently, the problem of dialogic speech of children with general speech

underdevelopment is relevant. The ability to clearly express their thoughts, engage in dialogue and communicate is of great importance for the development of the child's personality, the realization of his potential. The paper considers the theoretical aspect of the peculiarities of the development of dialogic speech in older preschool children with OND. The article defines dialogic speech, identifies groups of dialogic skills, and presents the features of the development of dialogic speech in older preschool children with OND.

Goal development of dialogic speech in preschool children with OND through play.

Keywords: dialogical speech, and dialogue skills, general underdevelopment of speech.

Қазіргі уақытта жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардың диалогтық сөйлеу мәселесі өзекті болып табылады. Өз ойларын нақты жеткізе білу, диалогқа кіру және қарым-қатынас жасау қабілеті баланың жеке басының дамуы, оның әлеуетін іске асыру үшін үлкен маңызға ие. Демек, мектепке дейінгі білім беру мекемесінде тәрбиешілердің негізгі міндеттерінің бірі – әр баланың сөйлеу дағдыларын дамыту жолдарын табу.

Мектепке дейінгі жастағы бала ересектермен қарым-қатынас арқылы, сондай-ақ құрдастарымен ойын және нақты қарым-қатынас арқылы адами қатынастардың әлеуметтік кеңістігін иемденеді. Қарым-қатынас барысында бала коммуникативтік – сөйлеу дағдыларын қалыптастырады: байланыс орнату, қарым-қатынас орнату және қолдау, серіктестікті түсіну, қарым-қатынас құралдарын құру және дамыту.

Сөйлеу әрекеті жалпы интеллектуалдық және сөйлеу дамуының деңгейімен, баланың әртүрлі іс-шараларға қатысу дәрежесі мен сипатымен, сондай-ақ оның ересектермен қарым-қатынас процесінің сапасымен анықталады. Осылайша, ауызша қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру және дамыту мектеп жасына дейінгі баланың жеке басын тәрбиелеудің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады [1].

Мектеп жасына дейінгі балалардың диалогтық қарым-қатынасын зерттеу мәселесімен А.Г. Арушанова, Л.Ф. Артеменкова, Е.Г. Федосеева және т. б. ғалымдар айналысты. Мектеп жасына дейінгі балалардың диалогтық дағдыларын дамыту мәселелері балалардың коммуникативті құзыреттілігін немесе коммуникативті дағдыларын қалыптастыруға арналған зерттеулерде ішінара қарастырылды (Е.М. Алифанова, Л.Л. Дубинин, С.Е. Привалова, С.В. Проняева және т. б.).

Мектеп жасына дейінгі балаларда диалогтық дағдылардың бірнеше тобы бар:

1. Өзіндік сөйлеу шеберлігі:

- қарым-қатынасқа түсу мүмкіндігі (бейтаныс және таныс адаммен сөйлесуді қашан және қалай бастау керектігін білу, басқа адаммен сөйлесу);

- қарым-қатынасты сақтау және аяқтау мүмкіндігі (қарым-қатынас жағдайы мен жағдайларын ескеру; сұхбаттасушыны тыңдау және есту; қайта сұрау, қарым-қатынаста бастамашылық көрсету; өз көзқарасын дәлелдеу; әңгіме тақырыбына көзқарасын білдіру;

- өз пікіріңізді білдіру, салыстыру, бағалау, мысалдар келтіру, қарсылық білдіру немесе келісу, жауап беру, сұрау;

- қалыпты қарқынмен сөйлей білу, диалогта интонацияны қолдану.

2. Сөйлеу этикетін білу. Сөйлеу этикетіне мыналар кіреді: танысу, сәлемдесу, үндеу, шақыру, сұрау, назар аудару, кешірім сұрау, шағым, келісім және бас тарту, мақұлдамау, жанашырлық, ризашылық, құттықтау, қоштасу және т. б.

3. Топта, 3-5 адамнан тұратын жұпта, ұжымда қарым-қатынас жасай білу.

4. Бірлескен іс-әрекеттерді жоспарлау, нәтижелерге қол жеткізу және оларды талқылау үшін қарым-қатынас жасау, белгілі бір тақырыпты талқылауға қатысу мүмкіндігі.

5. Сөйлеу емес (вербальды емес) дағдылар – ым-ишарат, бет-әлпетті дұрыс қолдану.

Мектеп жасына дейінгі жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардың диалогтік сөйлеуін дамыту мәселесі психологиялық және педагогикалық зерттеулерде де сұранысқа

ие. Көптеген авторлар мектеп жасына дейінгі балалардың көпшілігінде сөйлеу деңгейінде айтарлықтай айырмашылықтар бар екенін байқады [2].

Жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардың диалогтық сөйлеуін дамыту мәселесі қазіргі заманғы сөйлеу терапиясында ең өзекті болып табылады, өйткені дамыған диалогтық сөйлеу әлеуметтену мен қарым-қатынастың маңызды құралы болып табылады. М.И. Лисина, А.В. Запорожец өз еңбектерінде мектеп жасына дейінгі балалардың қарым-қатынасы басқа психикалық процестерге қарағанда ертерек дамиды және балалар іс-әрекетінің барлық түрлерінде болатындығын атап өтті. Көптеген авторлар Ю.Ф. Гаркуш, С.А. Миронова, Е.М. Мастюкова және т.б., мектеп жасына дейінгі балалардағы диалогтік сөйлеудің дамуы балалардың одан әрі психикалық дамуына, сондай-ақ тұлғаның қалыптасуына айтарлықтай әсер ететінін атап өтті.

Жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалар ауызша қарым-қатынастан аулақ болуға тырысады. Егер бала мен ересек адамның арасындағы сөйлеу байланысы пайда болса, онда ол өте төмен және қысқа мерзімді болып шығады. Бұл бірқатар себептерге байланысты. Олардың ішінде О.С. Павлова келесі себептерді көрсетті:

- а) сөйлеуге шақырудың тез сарқылуы, бұл әңгіменің тоқтатылуына әкеледі;
- б) жауап беру үшін қажетті ақпараттың болмауы, сөздің қалыптасуына кедергі келтіретін сөздік қоры нашар;
- в) әңгімелесушіні түсінудің болмауы – балалар айтқандарын түсінуге тырыспайды, сондықтан олардың сөйлеу реакциясы жеткіліксіз және қарым-қатынасты жалғастыруға ықпал етпейді.

Зерттеушілер В.П. Глухов, Л.Ф. Спирина, В.К. Воробьева диалогтік сөйлеуді дамыту ЖСТД балалардың сөйлеу дамуының маңызды міндеті деп санайды. Бұл балалар жеңілдетілген түрде және шектеулі көлемде сөздер мен синтаксистік құрылымдар жиынтығына ие, сөйлеуді бағдарламалауда, жеке элементтерді құрылымдық тұтастыққа синтездеуде және белгілі бір мақсат үшін материалды таңдауда үлкен қиындықтарға тап болады. Мұның бәрі балалардың жас нормасынан едәуір артта қалуына әкеледі [3].

Е.М. Мастюкова, Р.Е. Левина, В.И. Селиверстова және т. б. бұл балалардың сөйлеу қабілетінің бұзылуымен ғана емес, сонымен бірге оның психикалық дамуындағы ерекше ауытқулармен де байланысты. Диалогтік сөйлеудің бұзылуы белгілі бір дәрежеде балалардың барлық психикалық дамуына нашар әсер етеді, олардың мінез-құлқына, іс-әрекетіне әсер етеді, байланыс құралдарының қалыптаспауынан көрінеді, құрдастарымен байланыс орнатуға және қолдауға теріс әсер етеді, толыққанды қарым-қатынасты жүзеге асыруға кедергі келтіреді.

Жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балаларда диалогтік сөйлеуді қалыптастырудағы кемшіліктер негізінен қарым-қатынас құралдарының бұзылуында көрінеді (шектеулі лексика, қарапайым сөйлемдер, сөйлеуді түсінудегі өрескел қателер, полиморфты дыбыстарды бұзу, экспрессивті сөйлеудегі аграмматизм). Сонымен қатар, мектеп жасына дейінгі балалардың тұлғааралық өзара әрекеттесу процесі қиындайды және оларды оқыту мен дамыту жолында елеулі проблемалар туындайды.

Мектеп жасына дейінгі балаларда диалог құру қабілетін дамыту қажет (жауап беру, сұрау, қарсылық білдіру, түсіндіру, қарсылық білдіру, реплика беру). Ол үшін балалармен балабақшадағы, отбасындағы балалардың өмірімен, үлкендермен және достармен қарым-қатынасымен, олардың әсерлері мен қызығушылықтарымен байланысты әртүрлі тақырыптар бойынша сөйлесулерді қолдану маңызды. Сондай-ақ, балалардың әңгімелесушісін тыңдау қабілетін дамыту, сұрақтарға жауап бере білу және контекстке байланысты сұрақтар қою қажет [4].

Жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балалармен логопедиялық жұмыстың маңызды міндеттерінің бірі-олардың үйлесімді, ауызша (монолог, диалог) сөйлеуін қалыптастыру. Үйлесімді, ауызша сөйлеуді қалыптастыру сөйлеудің дамуына толығымен жеңу және мектеп жасына дейінгі балаларды мектепке дайындау

үшін маңызды. Қазіргі ғылыми мәліметтерге сәйкес, ойын жоғары психикалық және қызметтік функцияларына, оның ішінде баланың сөйлеу функциясына қатысты күшті түзету және дамыту әлеуетіне ие екенін атап өткен жөн. Ойын – бұл балалардың дамуы үшін маңызды кезең. Ойындар балаларды сөйлеу әрекетін түсінуге үйретеді, мектеп жасына дейінгі балаларда сөйлеудің грамматикалық құрылымын қалыптастырады, сөздік қорын дамытады, балаларды құрдастарымен және ересектермен диалогқа тартады.

Қорыта келе, жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балалардағы диалогтік сөйлеудің даму ерекшеліктерінің теориялық аспектісін қарастыра отырып, диалогтық сөйлеу – бұл жауап беретін және ынталандыратын репликалардың дәйекті ауысуы нәтижесінде әңгімелесушілер арасындағы тікелей қарым-қатынас кезінде жүзеге асырылатын сөйлеу функциясының ерекше түрі екенін атап өтуге болады. Жалпы сөйлеу тілі дамымаған баланың диалогтық сөйлеуінің ерекшеліктеріне лексикалық және грамматикалық бұзылулар, ақпараттың жеткіліксіздігі, мәлімдемелердің логикалық ұйымдастырылуы мен өзара байланысының бұзылуы, олардың жеткіліксіз көлемі жатады [5].

Әдебиеттер тізімі:

1. Тебенова Қ.С. Дамуында ауытқулары бар балалар. – Қарағанды, 2003.
2. Вяткина, Н.И., Ачкасова Ю.В. Особенности диалогической речи у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи II уровня / Н.И. Вяткина, Ю.В. Ачкасова // Молодой ученый. – 2017. – №46. – С. 281-283.
3. Глухов, В.П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим речевым недоразвитием / В.П. Глухов. – М.: Владос, 2002. – 168 с.
4. Салагина, Н.Н. Специфика диалогической речи у дошкольников с общим недоразвитием речи / Н.Н. Салагина // Молодой ученый. – 2016. – №1. – С. 750-753.
5. Филичева, Т.Б. Дети с общим недоразвитием речи. Воспитание и обучение / Т.Б. Филичева. – М.: Изд. – во ГНОМ и Д, 2000. – 128 с.

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

*Нұрболат Аян Қайсарұлы,
Кенжембетова Гульмира Насыровна,
Ақыжанова Гүлнара Токмуханбетова
Ж.Жабаев атындағы №161 лицей, Алматы қ.*

Аннотация

Өзектілігі. Аталмыш мақалада педагогтердің тәжірибеде үздіксіз кәсіби дамып отыруы жайлы өз тәжірибесін ұштастыра отырып баяндайды. Бүгінгі мұғалімдер жан-жақты дамыған, білімі мен біліктілігін үнемі көтеріп отыратын, үздіксіз дамуға бет алған ұстаз болғанда ғана жетістікке жететінін нақты мысалдар келтіре отырып дәлелдейді. Педагог заманауи инновацияларды, түрлі оқыту технологияларын, болып жатқан өзгерістерді жан-жақты меңгеруі тиіс деп тұжырымдайды. Мұғалімнің кәсіби деңгейін дамыту бүгінгі таңда әдістемелік жұмысының жүйелі, жаңаша бағыт негізінде ұйымдастыруды көздейтіндігін айтып өтеді. Ұстаздың жеке тұлғалық қабілеті педагогикалық іс-әрекеттің ішкі мазмұнын құрап, мықты, өз ісінің шебері етіп қалыптасуы үшін тынымсыз еңбектенуі тиіс екендігі айтылады.

Түйінді сөздер: Кәсіби даму, Заманауи ұстаз, инновациялық технология, білім, біліктілік, мұғалім мәртебесі.

Аннотация

Актуальность. В данной статье представлена практическая сторона необходимости повышения квалификации учителей, распространение их опыта работы. Современные учителя уверены, что добиться успеха можно только тогда, когда они находятся постоянно в поиске, систематически совершенствуют свои знания и навыки. В статье приведены конкретные примеры такого развития, доказывающие актуальность профессионального развития педагога. Автор подчеркивает необходимость всестороннего усвоения современных инновационных технологий обучения и